

Dr. Vándor László:

Egy 18. századi fatemplom rekonstrukciója

Az egykori zalacsébi fatemplom újra áll a Zalaegerszegi Göcseji Falumúzeumban

Göcsej és Hetés néprajzi tájegységek vidéke a faépítészet tradicionális emlékeit legtovább őrző országrész volt. Az ősi tölgyesek, bükkösök több évszázados fái szolgáltatták az alapanyagot a házak, gazdasági épületek boronafalaihoz, a meredek domboldalakon termelt rozs pedig a tetőfedéshez szükséges szalmát szolgáltatva. Mindez nagyon jól jött, hiszen a vidéken természetes építőanyag – kő – nincs, csak igen messziről és az agyagos, nehezen járható utakon körülményesen lehetett szállítani. A téglához ugyan rendelkezésre állt minden, volt bőven agyag, és a kiégetéshez szükséges fa is elegendő termett. Egy dolog viszont hiányzott, a kellő szakértelem, egyrészt a kiégetéshez, másrészt az építéshez. Így nem csoda, hogy még a földesurak is csak egy-egy templom építéséhez hozattak szakembereket, saját házuk is gyakran a környéken megszokott módon épült. Különösen így volt ez a korábbi időkben, írásos és régészeti adatok szólnak favárakról, fatemplomokról.

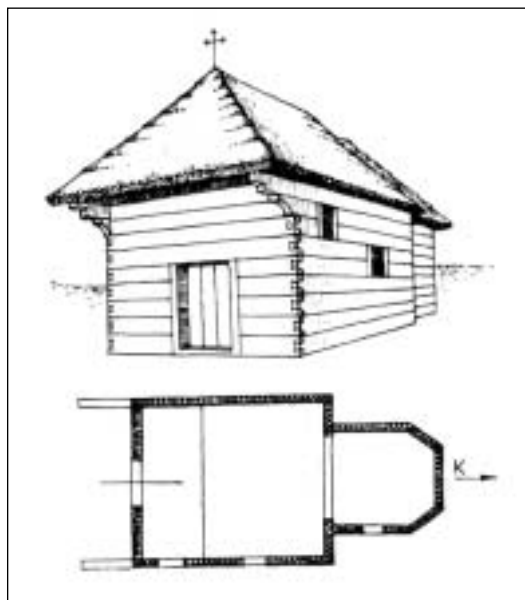
A fatemplomok, fakápolnák mind a középkorban, mind a török korban léteztek, és készültek ilyenek a török pusztítást követő helyreállítások során is. Aztán a 18. század mindenek fölé magasodó épületeket kívánó irányzata, a barokk zömmel elsöpörte őket, legfeljebb mutatóba maradt belőlük egy-egy példány. Így ezt a jellegzetes épülettípust a múlt században már csak két épület jelenítette meg ezen a hagyományokban gazdag vidéken.

Szerencsés módon a megyét 1863-ban beutazó Rómer Flóris, a magyar régészet megalapítója – akinek a művészettörténet és a néprajz is sokat köszönhet –, az egyiket, a zalacsébi lerajzoltatta, felmértette és

publikálta is. Építésének korára vonatkozó adatokat nem ismerünk, de bizonyára egy alapos levéltári és régészeti kutatás sok támpontot adhatna. Így építési idejének kérdésébe ne bonyolódjunk bele, de megjegyzendő, hogy a csébi templom sokszög-záródású szentélye alapján akár gótikus időkre is utalhat, de természetesen tudjuk, hogy ez a forma még a 18. század vége felé is felbukkan a templomépítészetben.

A hatalmas tölgyekből készült gerendákat meggyalulták, ereszteiket szépen megmunkálták.

A templom déli oldalán lévő két egyenes vágású ablak ugyanúgy készült, mint a nyugati homlokzaton található ajtó, a gerendák lapjaival egybeesően, így kialakításuk a legegyszerűbb, ahogy Rómer írja: „mivel így kényesb”. „A hajó hossza 4 öl, a szentélyé 1 1/2 öl, a hajó szélessége 3 öl, magassága 2 öl. (1 öl = 1,896 m)”

Rómer Flóris korabeli rajza a zalacsébi fatemplomról

Voltak benne oltárképek, melyek a leírás szerint nem éppen rosszak, és a karzat oszlopain kisebb, elvágott, máshonnan hozott képek lógtak 1863-ban. A templomot belülről meszelték. Az épületet szalmával fedték, tornya nem volt, a gerincből csak a kétágú kereszt emelkedett ki.

A templom annak ellenére, hogy egy időben a közfigyelem előterébe került, elpusztult. A szakirodalomban sokszor idézett épület rekonstrukciójának ötlete gyakorta felmerült, de az ábrázolás szintjén nem jutott túl.

A magyar államiság millenniumára és az ezredév megünneplésére készülve a lokálpatrióta Együtt Zalaegerszegért Egyesület felvállalta a régóta szunnyadó gondolat újraélesztését, és gyűjtést indított ennek az

A templom alapozása a zalaegerszegi Göcseji Falumúzeumban

egyedülálló zalai emlékek az újrateremtésére. Úgy gondolták, hogy a Göcseji Falumúzeumban megépítve, helyi hagyományok méltó őrzője lehet, szíve lehet az újraélesztendő Egerszegi Búcsúnak, helyszíne lehet kamarahangversenyeknek és tárlatoknak.

2002 július végén, az Egerszegi Búcsú alkalmával felkerült a koszorú a Falumúzeumban épülő fatemplom talpgerendájára.

A szabadtéri múzeum, minden zalai ember szívét megdobogtatva, hatalmas ünnepség keretében nyílt meg a nagyközönség számára, 1968 augusztusában, de a hozzáértők tudták, hogy sok minden még hiányzik. Bár hihetetlen energiákat emésztett fel a szakmai előkészítés nélküli beruházás - mert volt hatalmas társadalmi

összefogás, sok ezer ingyenes munkaóra és az elkészült részek impozánsra sikerültek -, a falumúzeum mégis befejezetlen maradt.

A telepítési elv az volt, hogy a még felkelhető archaikus épülettípusok legszebb példáival szemléltessék a zalai falu azon világát, amely már a 19. század végén letűnőben volt. Közel 50 eredeti épületből, parasztportákból álló kis falut rekonstruáltak, de tudjuk, hogy a faluban nemcsak gazdasági épületek álltak, hanem bolt,

kocsma, és bizony iskola, a nagyobbacskaiban templom is.

Ezeknek a megépítése csak terv maradt, mint ahogy 27 évig nem épültek meg az alapvető infrastrukturális beruházások sem, nem voltak vendégfogadó-terek, tisztálkodási le-

hetőség, a fenntartáshoz nélkülözhetetlen műhelyek, raktárak is csak ideiglenes megoldásokkal működtek.

A 20. század végének körülményei között lemaradt a „skanzen” a hasonló társaitól és az elmúlt években alapvető dolgok pótlására kellett törekedni. Közben megváltoztak a múzeummal szembeni igények is, és a látogatók már nem elégedtek meg a nézegetéssel, „eleven” múzeumot kívántak, munkabemutatókat, kézműves foglalkozásokat, élő állatokat, és nem utolsó sorban rendezvényeket, társadalmi eseményeket. Az elmúlt években sikk lett az esküvő után ebben a csodálatos környezetben fényképezkedni. Sokszor elhangzott az is, ha lenne a falumúzeumnak egyházi épülete, az esküvőt is szívesen tartották volna benne.

A kialakított építési elvbe ugyan beleillett volna egy 19. századi téglakápolna, ennek betelepítése azonban megoldhatatlan problémákat vetett fel, így merült fel a fentebb említett zalacsébi fatemplom rekonstrukciójának ötlete.

Az épületrekonstrukciók mikéntjének ma már kidolgozott módszertana van. Megfelelő számú adat birtokában a szakemberek bátran vállalkoznak ilyen megoldásokra. Így aztán Czigány István egerszegi építész elkészítette a tervet, melyet a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum szakemberei véleményeztek. Az elfogadott tervek alapján egy építőipari Kft. elvégezte az alapozási munkákat. Keszi Lajos, a ZÁÉV „főácsa” sok-sok segítőjével elvégezte a famunkákat, míg mások a zsúptető elkészítéséhez nyújtottak segítséget. Nem hagyhatjuk ki a na-

gyobb támogatók közül a Zalaegerszeg városát és természetesen a múzeumot sem.

A segítők sokaságából ők csak a legnagyobbak, a szponzorok teljes névsora az épület falán elhelyezett réztáblán olvasható.

2002 őszére elkészült a templom és azóta a nagyközönség rendelkezésére áll. Talán hamarosan rendeznek benne esküvőt, keresztelőt, esetleg mindkettőt. A kis templom felépítése egy nagy lépés a fejlődő város és az itt élők gyökereit feltáró múzeum kapcsolatában. Jó lenne, ha akadna vállalkozó, aki a falumúzeum mellett működtetne egy igazi „Göcseji Fogadót”, ahol a turista találkozhat a térség gasztronómiai különlegességeivel, ahol megízlelhetjük nagymamáink főztjét, s ahol a fatemplomi esküvők után hangulatos lagzikat lehet majd tartani.

Avatás előtti pillanatok